

Series JSR

SET-4

कोड नं.
Code No. 8

रोल नं.
Roll No.

परीक्षार्थी कोड को उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर अवश्य लिखें।

Candidates must write the Code on the title page of the answer-book.

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिए गए कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में 10 प्रश्न हैं।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- इस प्रश्न-पत्र को पढ़ने के लिए 15 मिनट का समय दिया गया है। प्रश्न-पत्र का वितरण पूर्वाह्न में 10.15 बजे किया जाएगा। 10.15 बजे से 10.30 बजे तक छात्र केवल प्रश्न-पत्र को पढ़ेंगे और इस अवधि के दौरान वे उत्तर-पुस्तिका पर कोई उत्तर नहीं लिखेंगे।
- Please check that this question paper contains 8 printed pages.
- Code number given on the right hand side of the question paper should be written on the title page of the answer-book by the candidate.
- Please check that this question paper contains 10 questions.
- **Please write down the Serial Number of the question before attempting it.**
- 15 minute time has been allotted to read this question paper. The question paper will be distributed at 10.15 a.m. From 10.15 a.m. to 10.30 a.m., the students will read the question paper only and will not write any answer on the answer-book during this period.

संकलित परीक्षा - II
SUMMATIVE ASSESSMENT - II
मराठी
MARATHI

वेळ : 3 तास
निर्धारित समय : 3 घण्टे
Time allowed : 3 hours

गुण : 90
अधिकतम अंक : 90
Maximum Marks : 90

SECTION - A (Comprehension)

1. खालील उतारा वाचून त्याखाली दिलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे लिहा :

ह्या देवालयाच्या सभोवती दगडी तट आहे आणि त्याच्या तीन बाजूंना सुंदर गोपुरे आहेत. गोपुरे म्हणजे प्रवेशद्वारे. पूर्वी आर्यांच्या गावांच्या भोवती लाकडी कुंपण असे आणि त्या कुंपणातून चरायला जाणाऱ्या गाईंसाठी एक द्वार असे. ह्या द्वाराला गोपुर म्हणतात. त्या साध्या गोपुरातून दक्षिणेतील देवालयांच्या ह्या भव्य गोपुरांचा विकास झाला. हे गोपुर म्हणजे मोठे दगडी प्रवेशद्वार असते आणि त्या प्रवेशद्वाराच्या वर उंच उंच, निमुळते होत गेलेले विटांचे बांधकाम असते. ह्या उंच होत गेलेल्या रचनेच्या प्रत्येक मजल्यावर देवादिकांच्या आणि त्यांचे अवतारकार्य दर्शविणाऱ्या अनेक प्रसंगांच्या शिल्पाकृती कोरलेल्या असतात. डोंगराच्या उतारावर जसे झाडांचे जंगल माजलेले असते तसे हे शिल्पाकृतींचे जंगलच गोपुराच्या निमुळत्या होत गेलेल्या बाजू भरून टाकते आणि त्याच्या भव्यपणात व रचनेच्या प्रमाणबद्धतेत भर टाकते. देवाच्या दर्शनाला येणारा माणूस त्या उंच आकाशात नेलेल्या रचनेकडे आश्चर्याने व आदराने पाहतो. देवांच्या अवतारकार्यांच्या त्या कोरलेल्या दर्शनाने पुनीत झालेली त्याची नजर वर जाते. वरच्या आकृती दिसाव्या म्हणून तो डोळे ताणतो; पण सारे अस्पष्ट होऊ लागते. नजरेचे सामर्थ्य संपते, पण परमेश्वराचे अस्तित्व संपत नाही. परमेश्वराच्या गूढतेचा त्याला साक्षात्कार होतो. गोपुराचे निमुळते झालेले टोक ह्या भांबावून सोडणाऱ्या विविधतेतील एकता अधोरेखित करते आणि मग पाहणाऱ्याची नजर अनंत आकाशात नेऊन सोडून देते. अशा ह्या गोपुराच्या दर्शनाने माणूस विनम्र होतो आणि मग देवालयात प्रवेश करतो.

(1) 'देवालय' या शब्दाचा अर्थ खालील पर्यायांपैकी कोणता आहे ?

1

(i) देऊळ

(ii) देवपूजा

(iii) देवापुढील रांगोळी

(2) गोपुरांवर कशाच्या शिल्पाकृती असतात ?

1

(i) प्राण्यांच्या व शिकारीच्या

(ii) देवांच्या व त्यांच्या अवतारकार्यांच्या

(iii) फुलांच्या व पुष्पगुच्छांच्या

- (3) गोपुराकडे पाहताना कोणता अनुभव येतो? 3
- (4) 'विविधतेतील एकता' म्हणजे काय? 3

2. खालील उतारा वाचून त्याखाली दिलेल्या प्रश्नांची योग्य उत्तरे लिहा :

बंगळूरूपेक्षा हे शहर मला अधिक सुंदर व भव्य वाटले. येथले रस्ते केवढेतरी प्रशस्त आहेत. मुंबईच्या तोडीची येथल्या रस्त्यांवर विजेची रोषणाई आहे. ठिकठिकाणी पुतळे, कारंजी, मैदाने व बागा आहेत. सार्वजनिक इमारती टोलेजंग नसल्या तरी भव्य व लक्ष वेधून घेणाऱ्या आहेत. येथले रेल्वे स्टेशनच मुळी एखाद्या राजवाड्यासारखे दिसते. पोलिस चौक्या एखाद्या बड्या अधिकाऱ्याच्या बंगल्यासारख्या वाटतात. हॉस्पिटले म्हणजे देवालये तर नाहीत असा भास होतो. महाराजांचे पॅलेस ऑफिस हाच त्यांचा राजवाडा आहे, असा माझा समज झाला आणि खुद्द राजवाडा पाहिला तेव्हा त्याच्या भव्यतेने मी गुंग झालो. इथल्या इमारती एकाच प्रकारच्या नव्हत्या. युनानी हॉस्पिटलचे घुमट, कमानी, खांब वगैरेवर मुसलमानी कलेची छाप होती, तर आयुर्वेदिक हॉस्पिटलच्या रचनेत हिंदू देवालयाचे संस्कार दिसत होते. पाश्चात्य राजवाड्यांची जी चित्रे आम्ही पाहतो तसला एक राजवाडा होता तर दुसऱ्या काही इमारती आपल्या अनेक लहानमोठ्या कौलारू छपरांनी मुंबईच्या सेक्रेटरीएट वगैरे इमारतींची आठवण करून देत होत्या.

- (1) 'शहर' या शब्दाचे लिंग खालीलपैकी कोणते? 1
- (i) पुल्लिंग
- (ii) स्त्रीलिंग
- (iii) नपुंसकलिंग
- (2) खालील शब्दांचे विरुद्धार्थी शब्द लिहा : 1
- (i) बड्या
- (ii) दिसते
- (3) मुसलमानी आणि हिंदू कलांचे संस्कार कोणत्या इमारतींच्या बांधकामात कसे दिसत होते? 2
- (4) मुंबईतील कोणत्या इमारतींची आठवण कोणत्या प्रकारच्या इमारतींमुळे होत होती? 3

SECTION - B (Writing Skills)

3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** विषयावर निबंध लिहा : (200 ते 250 शब्द) 10
- (i) पाणी वाचवा, पाणी जिरवा
(ii) डॉक्टरी व्यवसाय म्हणजे देवाचे काम
(iii) सफाई कामगाराचे मनोगत
4. खालीलपैकी **एका** विषयावर पत्र लिहा : 5
- शाळेच्या बसचा ड्रायव्हर मुले गाडीत नीट चढण्यापूर्वीच गाडी सुरू करतो याबद्दल तक्रार करण्यासाठी राकेश/नेहा वनारसे, राजारामपुरी, कोल्हापूर येथून न्यू इंग्लिश स्कूलच्या मुख्याध्यापकांना पत्र लिहितो/लिहिते.

किंवा

शाळेच्या विद्यार्थी-मंडळाच्या वतीने बलराम/द्वारका मेघे ऑनॅस्टी टेलर्स, पुणे यांना शाळेच्या हुतूतू-संघासाठी गणवेश तयार करण्याकरिता मागणी नोंदवण्यासाठी पत्र लिहितो/लिहिते.

SECTION - C (Grammar)

5. (अ) खालील प्रश्न सूचनेप्रमाणे सोडवा : (कोणतेही **पाच**) 5
- (i) हेमा मैत्रिणीकडून वही घेऊन आली आणि तिने गृहपाठाचे प्रश्न उतरून घेतले. (विशेषनाम ओळखा)
- (ii) अंदामानच्या तुरुंगातील ध्वनिप्रकाश कार्यक्रमातून आपल्या स्वातंत्र्यवीरांनी भोगलेल्या हालअपेष्टांचे भयकारी चित्र मनापुढे उभे राहते. (शब्दयोगी अव्यय ओळखा)
- (iii) तिला वेळेचे भान नव्हते. (सर्वनाम ओळखा)
- (iv) संध्याकाळच्या आरतीमध्ये आम्ही उत्साहाने सहभागी झालो. (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)
- (v) ही कामे पुनःपुन्हा होत नाहीत. (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)

- (vi) लहान मुलांनी दंगा नाही करायचा, तर काय मोठ्या माणसांनी ? (अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा)
- (ब) कंसांतील सूचनांनुसार प्रयोग सोडवा : (कोणतेही तीन) 3
- (i) वाघाने शेळीला फस्त केले. (प्रयोग ओळखा)
- (ii) सुरभी कॉलेजला जाते. (प्रयोग ओळखा)
- (iii) विद्यार्थ्यांनी मनापासून अभ्यास करावा. (कर्तरी प्रयोग करा)
- (iv) रंगाऱ्यांनी भिंती रंगवल्या. (भावे प्रयोग करा)
- (क) सूचनेनुसार सोडवा : 3
- (i) बाबांच्या कौतुकामुळे श्याम शेफारला. (काळ ओळखा)
- (ii) त्यांच्या मनात कधीच राग नसतो. (भविष्यकाळ करा)
- (iii) माणसाचा छंद हाच त्याचा विरंगुळा असतो. (काळ ओळखा)
- (ड) लिंग बदला : 2
- (i) चित्रकार
- (ii) बहीण
- (iii) पक्षी
- (iv) मामा
- (ई) वचन बदला : 2
- (i) वही
- (ii) बैल
- (iii) ओढे
- (iv) गादी
- (फ) समानार्थी शब्द लिहा : 1
- (i) झेंडा
- (ii) मधुर
- (ग) विरुद्धार्थी शब्द लिहा : 1
- (i) संताप
- (ii) विजय

- (ज) वाक्प्रचारांचा खालील वाक्यांमध्ये योग्य वापर करा : 2
 (चंगळ असणे, सुन्न होणे)
 (i) नोकराने दिलेले उत्तर ऐकून रावसाहेबांना काही सुचेना.
 (ii) सुट्टीत मुंबईला गेल्यावर गोविंदाची खूप मजा झाली.
 (ह) अचूक शब्द ओळखा व लिहा : 1
 (i) मुखपण (ii) मूखपण (iii) मूर्खपण

SECTION - D (Literature)

6. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका वाक्याचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा : 4
 (i) “मुलांच्या सुखातच बापाचं सुख असतं.”
 (ii) “एक मनुष्य अखंड जेवतो आणि दुसरा सतत उपाशी राहतो हे निसर्गाला कधीच मंजूर नाही.”
 (iii) “अरे तुम्ही माझ्याशी कसंही वागता, मग माझी पाने फाटतात.”
 (ब) योग्य पर्याय निवडून वाक्य परत लिहा : 1
 संध्याकाळपासून उरूसाच्या _____ तयारी सुरू होते.
 (रात्रीची, पहाटेची, सकाळची)
7. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 ते 60 शब्दांत लिहा : 8
 (i) निसर्गाची आपणाकडून कोणती अपेक्षा आहे?
 (ii) केशवच्या घरी गेल्यावर लेखकाच्या मनात कोणते विचार आले?
 (iii) ‘तोच असतो मोठा ज्याचा मित्र पुस्तकराव’ असे का म्हटले आहे?
 (iv) आदिलशहा बादशहाने कोणता दर्गा बांधला आणि त्यासाठी कोणत्या जमिनी इनाम म्हणून दिल्या?
- (ब) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी एका वाक्यात लिहा : 2
 (i) बाबांनी आपल्या रानाला, वसतिस्थानाला कोणते नाव दिले होते?
 (ii) उरूसाचा स्वयंपाक अम्मा केव्हा करायची?
 (iii) मोठी माणसं पुस्तकाला कसा त्रास देतात?
 (iv) झाडं आनंदविभोर कशामुळं होतात?

8. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका पद्यांशाचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा : 4
- (i) “गावापासून केले दूर वीतभरच्या पोटाने
तरी ओळख होतसे अमुची गावाच्या नावाने”
- (ii) “प्रांत वेगळे, रूप वेगळे
वाणी, पूजा, वेश निराळे”
- (iii) “असा प्रलय व्हावा
‘माणूस’ आणि माणुसकी
याचं नातं अतूट व्हावं
आणि माणसंच वागावीत माणसासारखी
माणूस म्हणून.”
- (ब) योग्य पर्याय निवडून वाक्य पूर्ण करा : 1
- “हृदयामधुनी अमुच्या वाहे _____ झोत समान.”
(प्राणवायुचा / रक्त झऱ्याचा / ईश्वरतेचा)
9. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 ते 60 शब्दांत लिहा : 8
- (i) कवयित्रीने आपल्या देशातील वेगळेपण कसे वर्णिले आहे ?
- (ii) अन्यायाविरोधात लढणारी स्त्री कोणकोणत्या रूपांत कवितेतून व्यक्त झाली आहे, ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (iii) ‘प्रलय’ या कवितेच्या शीर्षकाचे मर्म स्पष्ट करा.
- (iv) कवीच्या मनातील बेचैनीचे भाव केव्हा नाहीसे होतात ?
- (ब) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी एका वाक्यात लिहा : 2
- (i) ‘एकत्वाचे गीत महान’ या कवितेच्या कवयित्रीस जीवन कसे वाटते ?
- (ii) ‘आपण धरणी गं’ या कवितेतील स्त्रीला समता निर्माण व्हायला काय करावे असे वाटते ?
- (iii) सारा निसर्ग कशासाठी बदलावा असे कवीला वाटते ?

10. खालील पठित उताऱ्यातील ओळी वाचून त्याखाली विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

“ठरवलं खरं; पण झाड व्हायचं कसं? कोण सांगणार युक्ती? गावात भैरू जादूगार आलाय... त्याला भेटून होईल का काम? असे खूप खूप प्रश्न जुई आणि चिनारच्या मनांत टपाटपा उगवले. दोघांनीही जादूगाराला गाठलं.

“काय रे पोरांनोऽऽ काय हवंय?” भैरू जादूगाराने विचारलं.

“आम्हाला झाड व्हायचंय आणि सगळ्यांना खूप मदत करायची आहे. तुम्ही आम्हाला झाड बनवा ना! प्लीज, प्लीज, प्लीज!”

भैरू जादूगार या मागणीनं चक्रावला. तो म्हणाला, “मी तुम्हाला टोपीतून कबूतर काढून दाखवू शकतो, रिकाम्या हातातून भस्म किंवा अंगठी किंवा चॉकलेट काढून दाखवू शकतो, पत्यांची जादू दाखवू शकतो, चालेल?”

“नक्को, नक्को! आम्हाला झाड म्हणजे झाडच व्हायचंय! मोठ्ठं!” – चिनार, जुई म्हणाले.

भैरू जादूगारानं समजूत घालायचा खूप प्रयत्न केला. पण चिनार, जुई आपल्या म्हणण्यावरून हटेचनात. शेवटी जादूगाराला कबूल करावं लागलं. “अरे बाबांनो, जादू वगैरे काही नसते. असं एका सजीवाचं दुसऱ्या सजीवात रूपांतर नाही करता येत जादूनं. ही जादू म्हणजे हातचलाखी किंवा विज्ञानाचे नियम असतात.”

(अ) तुम्ही पाहिलेल्या एखाद्या जादूच्या प्रयोगाचे वर्णन करा.

4

किंवा

जादूच्या प्रयोगांमागे हातचलाखी किंवा विज्ञानाचे नियम कसे असतात, त्याची माहिती द्या.

(ब) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 ते 60 शब्दांत लिहा :

6

(i) ‘गावाची संस्कृती स्थानिक परंपरांतून निर्माण झालेली असते.’ हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा.

(ii) पंढरपूर आणि रत्नागिरी या गावांतील कोणती वैशिष्ट्ये लेखकाने वर्णन केली आहेत?